

АХСИКЕНТ ФОЖЕАСИ.

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейи “Хотира ва қадрлаш бўлими” мудири: Донохон Шайхитдинова.

Ўзбекистонда Наманган вилояти тарихий обидаларга бой ҳудуд ҳисобланиб, кўҳна Ахсикент милоддан аввалги учинчи ва иккинчи асрларда бунёд этилган бўлиб, олиб борилган археологик қазилма ишлари жараёнида топилган ашёвий далиллар унинг айна шу асрларда шаклланганлигини тасдиқлайди. Ахсикент ёки Ахсикат номи билан аталиб узоқ давр давомида Фарғона давлатининг пойтахти бўлиб келган, Ахсикат номи биринчи марта X асрга оид манбаларда тилга олинади. Ахсикент шаҳри Андижон, Марғилон, Қўқон, Қува, Косонсой ва Поп орқали Хўжанд ва Илоқ шаҳарлари билан боғланган. Ахсикент шаҳри 1620 йилда юз берган 8-9 балли zilзила натижасида вайронага айланиб, қайта тикланмайди ва аввалги мавқеи йўқолади.

Косонсойлик машҳур географ ва табиатшинос олим Саид Муҳаммад Тоҳир ибн Абул Қосим томонидан 1640 йилда ёзилган “Ажойиб ат – табоқат” асарида ёзишча, муаллиф zilзила оқибатларини ўз кўзи билан кўрган. Мазкур тарихий манбада Ахсикентда рўй берган zilзила шундай тасвирланади:... хижрий йили билан 1030 йилда Ахси вилоятида шундай zilзила бўлдики, Сирдарёдан чайқалиб чиққан сув дарё четидаги далаларни босиб кетди, сув билан чиқариб ташланган балиқлар қирғоқда типирчилаб ўлди. Катта дарахтлар илдизи билан ўпирилиб, ерга кўлаб тушди, иморатлар қаттиқ ва тез-тез содир бўлиб тўрган zilзиладан вайрон бўлиб, кўп одамлар кўлаб тушган иморатлар остида қолиб ҳалок бўлдилар. Кўплаб одамларнинг оёқ қўллари синди, ҳайвонлар кўрқинчдан далаларга қараб қочди. 6 ойгача zilзила давом этди. Биринчи куни zilзила 70 мартагача содир бўлиб турди. Шуниси қизиқки, энг катта ва қаттиқ zilзила Ахси кўрғонининг ичида бўлиб, атроф қишлоқларда zilзила силкинишлари бўлмаган. Аҳолининг жуда кўп қисми ҳалок бўлган. Тирик қолган инсонлар Ахсикентнинг ён атрофларида жойлашган қишлоқларга ва ҳозирги Наманган шаҳри бунёд бўлган жойга кўчиб келиб ўрнашган. Ҳозир Наманган шаҳри марказида Ахси номли кўча мавжуд. Унинг шундай деб номланиши бежиз эмас. Бу кўча шаҳар марказидаги Сардоба даҳасидан бошланади. (Сардоба – сара, тоза сув сақланадиган усти ёпиқ иншоот, ҳовуздир).

Ахсикент шаҳрининг харобалари ҳозирги вақтда Наманган вилоятининг Тўрақўрғон тумани, Шаҳанд қишлоғида жойлашган бўлиб, Сирдарёнинг унг соҳилидадир.

Ахсикент шаҳри Арк, шаҳристон ва рабод деб аталувчи уч қисмдан иборат бўлган. Буларнинг ҳар қайсиси уч томондан алоҳида деворлар билан ўралган. Х - асрдаги манбаларда ёзилишича, аркда ҳоким саройи, ҳибсхона жойлашган. Шаҳристонда эса ички бозор ва жомеъ масжиди, рабодда ҳунармандчилик маҳаллалари ва ташқи бозор мавжуд бўлган. Шаҳристоннинг чор атрофи пишиқ гиштдан қўрилган ҳовузларга қўйиладиган бир неча ариқ орқали сув билан таъминланган.

Ҳозирда Наманган вилояти тарихи ва маданияти давлат музейининг тарих бўлимида рассом Косьяненко томонидан “Ахсикент зилзиласи” деб номланган матога мой буёқда чизилган расм жой олган. Бу расм зиёратчилар томонидан жуда катта қизиқиш уйғотмоқда. Бу экспозитсия юртимиз тарихини ўрганишга даъват этмоқда.

1917 йилдан бошлаб Ахсикент тарихий ёдгорлигини асраб авайлаш ва илмий ўрганиш, унинг ҳаққоний тарихини яратиш бўйича улкан ишлар бошланди. “Ахсикент” археология мероси объектини муҳофаза қилиш ва тадқиқ этиш унитар корхонаси ташкил этилди. Бугунги кунда Ахсикентда катта бунёдкорлик ишлари олиб борилмоқда. Мақсад Ахсикент археология ёдгорлигини халқаро туризм манзилгоҳига айлантиришдир.

АДАБИЁТЛАР

1. Мозийдан садо илмий - амалий, маънавий марифий журнал 4. (68). 2015 йил сони.
2. San'at журнал.2/2013 йил сони. San'at Ўзбекистон Бадий Академияси журнали 1/2018 йил №78
3. Тамаддун Тарихимизни ўрганамиз 6-сон 2023 й
4. Наманган садоси газета 3 сони апрел'.
5. Наманган вилояти меъморай обидалар сирлари. Наманган нашриёти I.YU. Ю супов. Э. Ю. Мирзалиев
6. Наманган вилояти зиёратгоҳлари. Наманган шаҳри 2015 й. Л. Ахмадалиева.